JARO 2024

MADOLU

PRŮVODCE

DIGITÁLNÍM SVĚTEM

10

TIPŮ, JAK ŽÍT OFFLINE

INTERNET: POMOCNÍK NEBO JED?

PROČ JE DŮLEŽITÉ MÍT SILNÉ HESLO?

KAROL SUCHÁNEK

"MĚJTE SVOJE SOUKROMÍ POD KONTROLOU"

00000 00001

zdroj: unsplash.com

MADOLU

JARO 2024

00000 00001

zdroj: canva.com

JARO 2024

MADOLU

OBSAH

svět na dlani

na síti každý den 4

(ne)soukromí 5

infiltrace

v pasti: kyberšikana 6

klíč k soukromí 7

zpátky do lavic

moderní slovník 8

co je moje, není tvoje 10

život

vypni mobil, vypni mysl 11

rozhovor: Karol Suchánek 12

chill zóna 14

společnost

anketa - jste závislí na síti? 15

EDITORIAL

Vážení čtenáři,

Připravily jsme pro Vás první vydání časopisu **MADOLU**.

V dnešním díle se zaměříme na problematiku života v digitální éře.

Přiblížíme Vám sociální média obecně a jejich působení na náš každodenní život. Možná největším tématem poslední doby je digitální stopa a autorská práva. A pokud se v těchto tématech cítíte ztracení - jsme tu pro Vás.

Umíme si ještě vůbec představit náš den bez telefonu v ruce?

Dají se sociální sítě považovat za závislost? Víte o svých právech na internetu?

A jak sestavit heslo, které půjde těžko prolomit? To vše se dnes dozvíte.

Užijte si čtení
Vaše MADOLU

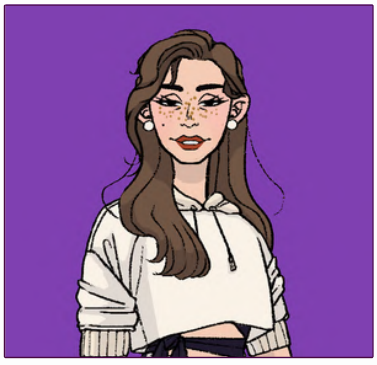

Mája
grafik

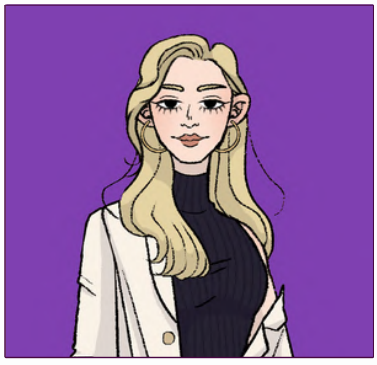

Dori
editor

Lucka
šéfredaktor

obrázky vygenerovány přes generátor picrew - ummmandy.com

zdroj: unsplash.com

NA SÍTI KAŽDÝ DEN

Jsme na nich každý den, každou hodinu a občas je chronicky otevíráme, aniž bychom si to uvědomovali. I to pro nás mohou znamenat sociální sítě. Jaká jsou naše práva při pohybu na nich? A jaké mají klady a zápory?

Co je sociální síť?

Úplně jednoduše to je místo, které slouží k mnoho účelům. Umožňují uživatelům vytvářet, sdílet a nakládat s obsahem. Tyto platformy podporují různé formy komunikace, jako jsou textové příspěvky, fotografie nebo videa. Taková interakce dává možnost uživatelům navázat jakýkoliv kontakt, aniž by se osoby musely vidět. Naše redakce se rozhodla zvážit všechna "pro a proti", sociálních sítí.

Práva v digi-světě

Samozřejmě máme v digitálním prostoru svá práva, jako například: na soukromí, bezpečnost, právo svobodného projevu. Jenže vše má své hranice, a i když se můžeme odvolávat na naše práva, sami si díky nim můžeme zavařit. Sdílení nenávistných komentářů, které podněcují k nelegálním činnostem nebo schvalují násilné činy si sice můžeme bránit "svobodou projevu", ale to už je trestný čin.

POZITIVA	NEGATIVA
+ *komunikace a propojení* *umožňují propojení s lidmi po celém světě*	- *ztráta soukromí* *pokud si své údaje nehlídáme, můžeme je ztratit*
+ *zábava a rozptýlení* *možnost odreagování se*	- *fenomén FOMO* *fear of missing out - strach, že nám něco uteče*
+ *informovanost* *rychlý přístup k informacím - šíření zpráv*	- *závislost* *jak se říká, všeho moc škodí*
+ *sdílení zájmů a koníčků* *sociální komunity, kde lidé sdílí své radosti*	- *manipulace* *šíření dezinformací a falešných zpráv*

článek byl vytvořen ve spolupráci s umělou inteligencí (AI)

(NE) SOUKROMÍ

Spousta z nás by si mohla říct, že cokoliv, co zveřejníme na internet, ať už na Facebook, Instagram, nebo kamkoliv jinam, je soukromé. Bohužel opak je pravdou.

Jak je to se zveřejňováním?

Každý zveřejněný příspěvek, ať už přes veřejný, nebo i soukromý účet, je dostupný celému internetu, především hackerům.

Nejen hackeři, ale dokonce i vaši "kamarádi", ať jsou opravdoví, nebo se tak jen tváří, mohou šířit vaše fotografie. Proto je doporučeno je nešířit, obzvlášť v mladém věku.

Z takových fotek se může stát šíření dětské pornografie, které nese mnohdy následky až k soudnímu řízení. A hlavně to má vliv na psychické zdraví dotyčného.

zdroj: unsplash.com

Zakázaný obsah je dostupný mladistvým

Co se týče internetových stránek, spousta z nich má své podmínky pro vstup. Jako skvělý příklad jsou stránky s prodejem alkoholu, které povolí vstup až po potvrzení tabulky "Potvrzuji, že je mi 18 let." Tato podmínka se týká i stránek se sexuálním obsahem, kde žádají totéž potvrzení. V tuto chvíli nastává největší problém. Na takové stránky se dostávají děti mladší 18 let. V moment, kdy kliknou na potvrzení věku, automaticky se web zbaví odpovědnosti, neboť ji předal do rukou uživatele.

Jak se bránit?

1) Vyhněte se kontaktu s osobami, které neznáte natolik dobře.

2) Nešiřte své polonahé/nahé fotografie na internetu a ani je nesdílejte mezi kamarády. **Vaše tělo je Vaše soukromí.**

3) Neklikejte na odkazy či zprávy, které se Vám nezdají. Radši je ihned zablokujte.

4) Nevstupujte na stránky, které mají věkové omezení. Je tam z nějakého důvodu.

V PASTI: KYBERŠIKANA

Šikanu známe z reálného života. Když se ale přenese do internetového světa, může mít větší následky. Máme pocit, že nás kryje anonymita. Je opravdu ale vše tak anonymní?

Kyberšikanu můžeme definovat stejně jako šikanu (tedy dlouhodobé urážky) mířené na osobu, které probíhají v tzv. "kyberprostoru" - prostřednictvím telefonu, počítače. Byť se nejedná o rozšířený pojem, často bývá mylně zaměňován s prostým urážlivým komentářem. Při definici kybešikany si musíme uvědomit několik faktorů:

1) jedná se o úmyslný akt s cílem zranit
2) útoky jsou opakované a dlouhodobé
3) oběť se nemá jak bránit

Mnohdy se stává, že šikana jde ruku v ruce s tou, která se odehrává v kyberprostoru. Nejenom, že oběť čelí nenávistným poznámkám v realitě, ale už nemůže "utéct" ani na sociální sítě. V takový moment je oběť zahnána do kouta a vlastně přichází o jakoukoliv možnost "safe space".

Jak se bránit

Stejně jako u šikany platí jedno zlaté pravidlo - **svěřte se.** Pokud si procházíte jakoukoliv formou šikany, je důležité o tom mluvit. I když šikana v internetovém prostředí probíhá "anonymně", taková anonymita je pouze na oko. Problém může nastat z hlediska právní stránky, neboť kyberšikana není právně nijak vymezena, a je-li právně kvalifikována jako přestupek, nemá za současného právního stavu policejní orgán příliš možností, jak dosáhnout na důkazní materiál.

Následky

Nejde ani tolik o to, jak taková šikana probíhá, ale jak končí. Pokud máte v okolí někoho, kdo si prošel něčím podobným, poskytněte mu bezpečný prostor. Nejhorší jsou totiž dopady na psychické zdraví oběti, kdy může dojít ke snížení sebevědomí, depresím a nebo vývoji poruchy příjmu potravy (v případě tzv. body shamingu - urážek na vzhled).
Nakonec ale platí jedno důležité pravidlo - nepište to, co nechcete, aby někdo psal vám.

A pamatujte, že **jste unikátní takoví, jací jste, a nikdo nemá právo vám do toho mluvit.**

zdroj: unsplash.com

KLÍČ K SOUKROMÍ

Přemýšleli jste někdy nad tím, jestli máte dostatečně silné heslo? Nebo dokonce, jak si nastavit neprolomitelné heslo? Každé slabé heslo je totiž snadným cílem pro hackery.

Co by mělo obsahovat silné heslo?

Při každém registrování nebo přihlašování k internetovým stránkám nás aplikace, či web požádá o zadání přihlašovacích údajů včetně hesla. Není tak složité vymyslet heslo, které je dostatečně silné a lehce zapamatovatelné. Co by ale toto heslo mělo obsahovat?

1) Malá a velká písmena
2) Číslice - kombinace čísel
3) Speciální znaky (hvězdička, lomítka, pomlčky, tečky a další..)

Pro skvělé doporučení na silné heslo přejděte na stranu 13 - rozhovor s Karolem Suchánkem

CO BY VÁM MOHLO POMOCI?

Slyšeli jste někdy o správci hesel?

Existuje nespočet různých správců hesel. Správci hesel jsou především známí díky tomu, že vyplňují naše uložené přihlašovací údaje automaticky, abychom si je nemuseli pamatovat a obávat se, že je zapomeneme či ztratíme.

Základem je ale dvoufázové ověření aplikací.

Password manager

Nejznámější je správce hesel Google. Automaticky ukládá hesla, která jsou propojena na všech zařízeních, ke kterým jsme přihlášeni
pod totožným e-mailem. Dále také správce hesel Google průběžně kontroluje, zda jsou vaše hesla dostatečně silná, zda nebyla prolomena nebo jestli jsme některá
z uložených hesel nepoužili opakovaně.

Google alerts

Další doporučenou aplikací je Google alerts. Aplikace funguje na základě zadaného klíčového slova, které následně vyhledá na celém internetu.
Pokud vyhledávané slovo či fráze (nejčastěji je jméno a příjmení dotyčného) je použito kdekoliv na internetu, zašle vám Google alerts notifikaci skrze e-mail o jakémkoli užití.

zdroj: unsplash.com

MODERNÍ

Už víme, že internet je místo, které se může lusknutím prstů stát
Pořád slýcháme cizí slova ve spojením s hrozbami, ale

PIRÁTSTVÍ
zdroj: www.cpufilm.cz

- parazitování na duševním vlastnictví za účelem zisku
- dochází k porušení autorských práv
- často volně dostupné filmy

PHISHING
zdroj: www.eset.com

- podvodní technika používaná na internetu k získání citlivých údajů v elektronické komunikaci
- nejčastěji podvodný mail

GROOMING
zdroj: www.wikisofia.cz

- pomocí psychické manipulace se z oběti lákají osobní údaje, vyvolá se falešná důvěra
- následuje osobní schůzka za účelem fyzického násilí, sexuálního zneužití či dětské prostituce

FRIENDSHIP/ROMANCE SCAM
zdroj: www.starlingbank.com

- osoba se vydává za kamaráda, popřípadě využívá romantický vztah k získání peněz
- kamarád pošle naléhavou zprávu, kdy žádá vysokou částku peněz
- stojí na získání důvěry

KRÁDEŽ IDENTITY
zdroj: www.eset.com

- pomocí podvodného jednání útočník získá citlivá data oběti a poté se za onoho člověka vydává
- motivací je finanční zisk
- jak se chránit?
  - bezpečné připojení
  - ochrana zařízení

zdroj: unsplash.com

SLOVNÍK

nebezpečné. My jsme také některé neznali a chceme se o ně s Vámi podělit. rozumíte jim? *Pojďte si to s námi osvěžit. Schválně, kolik pojmů znáte?*

KYBERŠIKANA

zdroj: www.wikipedia.com

- šikana v tzv. kyberprostoru
- slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele

DOXXING

zdroj: www.kaspersky.com

- odhalení osobních informací o osobě a následné rozšíření
- účel: poškození, ponížení nebo zastrašení
- typ informace: bydliště, jméno, fotky

HACKING

zdroj: www.fortinet.com

- neoprávněný přístup k účtu nebo počítačovému systému
- týká se:
  - poškození zařízení či systémů
  - shromažďování citlivých informacích o uživateli
  - krádež dat a dokumentů

DEEPWEBY, DARKWEBY A JEJICH NEBEZPEČÍ

DEEPWEB

zdroj: www.abicko.cz

- veškerý obsah, který webový vyhledávač neindexuje
- tvoří jej:
  - stránky nabízející nelegální obsah
  - chráněný obsah
  - soukromý web
  - nečitelný obsah

DARKWEB

- specifická část deepwebu
- vše bez cenzury
- skryté informace nedostupné skrze běžný prohlížeč
- dochází k porušování zákonů a lidských práv
- černý trh (drogy, zbraně, dětská pornografie)

CO JE MOJE, NENÍ TVOJE

Někdo vlastní nemovitost nebo auto a někdo vlastní obrázek na internetu. A co mají všechny tři věci společné? Nemůžeme si je bez dovolení půjčit. Pochopit problematiku autorství a práv uživatele v digitálním prostoru je náročné, a proto jsme tu my! Jak to teda je? Můžu si stáhnout film?

Vše, co někdo přidal na internet je považováno za jeho vlastnictví. Něco, co mu patří, něco, co si nemůžete bez dovolení vzít. Pokud si takovou fotku vezmete a jasně nezmíníte, komu patří, dopouštíte se porušení autorských práv a vlastně takový obrázek vydáváte za něco, co jste vyfotili.

Stahování a sledování na internetu

Je velkým paradoxem, že nesmíte stahovat soubory, které jsou volně dostupné na internetu - filmy a hudba, pokud si je neplatíte na streamovacích službách. Sledovat videa na určitých stránkách můžete - dopouštíte se jenom morálního přešlapu.

Existují bezplatné “fotobanky”, na kterých seženete zdarma obrázky bez majitele.
A zábavu jako filmy, hudbu, knihy si prostě musíte zaplatit.
Když použijete obrázek, který nepatří do fotobanky, jednoduše uveďte, kde jste obrázek našli. Není to tak těžké, ne?

VÍTE, ŽE....

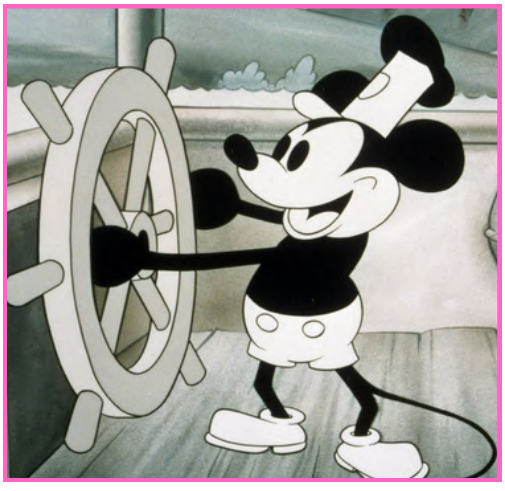

Po 95 letech vypršela autorská práva na první Mickey Mouse film - A už se chystá horor!

zdroj: news.sky.com

zdroj: unsplash.com

VYPNI MOBIL, VYPNI MYSL

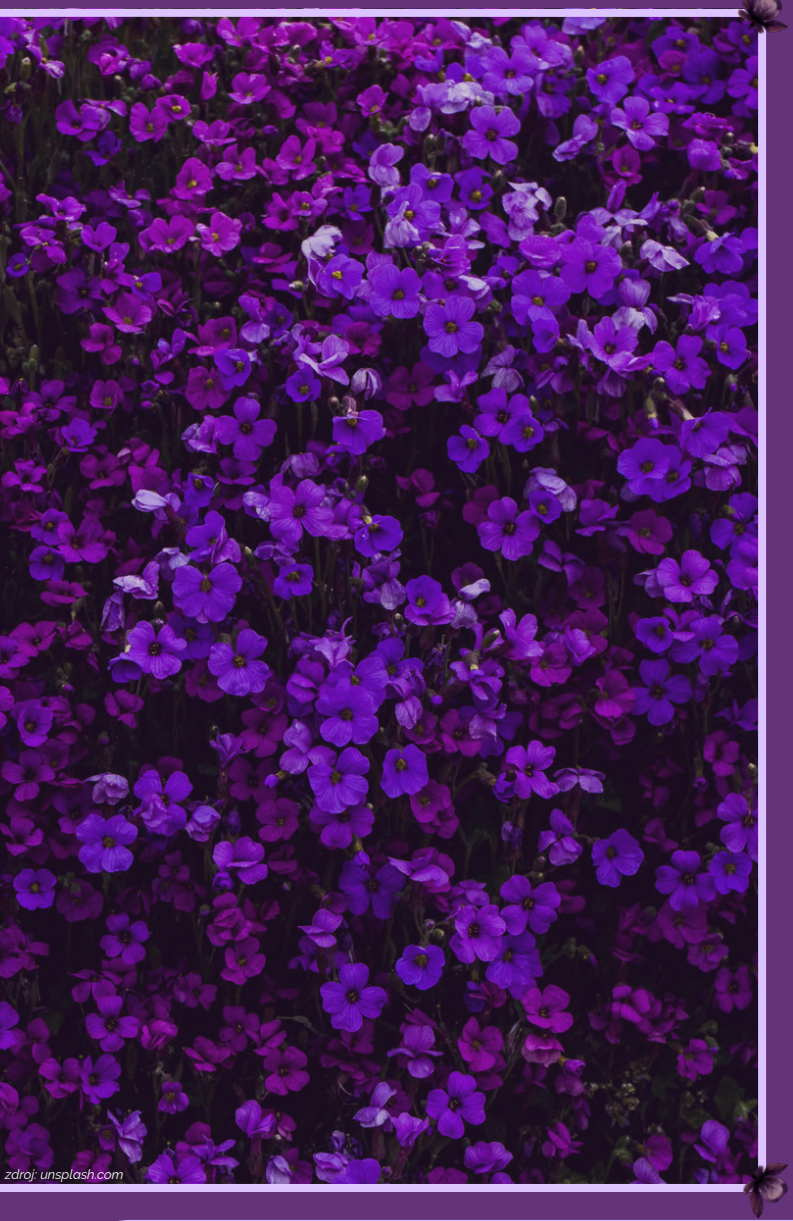

zdroj: unsplash.com

Přemýšleli jste občas nad tím, kolik času denně strávíte s očima přilepenýma na obrazovce?
A napadlo vás někdy, že se dá tento čas využít lépe? Máme několik tipů.

Jak žít offline v online světě.

V poslední době se ve společnosti rozšířil trend FOMO - *fear of missing out*. Strach, že nám něco uteče, je sice oprávněný, ale rozhodně není zdravý. Vědci radí, abychom se naučili odprostit od displejů a žili i trochu offline. Ano, online svět je opravdová závislost, ale dá se jí čelit jednoduchými způsoby. I když se to může zdát obtížné, odložit na půl hodiny telefon může mít ozdravné účinky, jak pro vaši mysl, tak pro vaše tělo.

Pokud máte problémy se spánkem, řiďte se zaručenými radami.
Minimalizujte modré světlo během celého odpoledne a večer ho vynechte alespoň na půl hodiny před ulehnutím do postele.

NAŠE DOPORUČENÍ

1) Jděte se projít - *příroda je skvělým místem pro odreagování se.*

2) Nastavte si limity na aplikace - *například 2h denně na Instagramu.*

3) Buďte kreativní - *i takové kreslení dokáže člověka zabavit na pár hodin.*

4) Čtěte - *knihy jsou mnohdy lepší než kdejaký film. Může vás to mile překvapit.*

5) Věnujte pozornost nepořádku v pokoji - *pořádek v pokoji způsobuje pořádek v mysli.*

6) Meditujte. *Čas, který můžete věnovat svému vnitřnímu rozvoji.*

7) Dopřejte chvíli času svým mazlíčkům - *také si zaslouží kus vaší lásky.*

8) Zajděte do města na kávu - *ať už sami, nebo s přáteli. Opusťte svoji komfortní zónu.*

9) Péče o sebe. *Ne nadarmo se říká, že začít nový koníček a mít čas pro sebe je poklad.*

10) Vzdělávejte se - *naučte se nový jazyk, na hudební nástroj nebo plést.*

KAROL SUCHÁNEK

naprogramoval svůj první bezpečnostní systém, který se po výhře v soutěži dostal do prodeje. Jak podle něj vypadá bezpečné heslo? A co ho baví na jeho práci?

Je 15:10 a redakční tým MADOLU netrpělivě čeká na žádost o připojení k hovoru. Když cinkne upozornění, místnost utichne a na obrazovce se objeví tvář sympatického ajťáka, který je ochotný zodpovědět hromadu otázek.

zdroj: INSTAGRAM

Co přesně je náplň Vašeho povolání?
Mám bezpečnostní prověrku od NATO, jsem soudní znalec v oblasti kybernetické bezpečnosti. Veřejně vystupuji v časopisech a v televizi, protože se snažím inspirovat lidi k lepší počítačové bezpečnosti.
Patřím do týmu expertů, který vylepšuje efektivitu a bezpečnost společností.

Tohle není práce, ke které se dá jen tak dostat. Jak se Vám to povedlo?
Počítače mě fascinovaly od už malička. Z hraní her to přerostlo v programování, a jeden z mých prvních programů byl program na zašifrování přístupu do mého počítače. A pak jsem pro Středoškolskou odbornou činnost *(zkr. SOČ – pozn. red.)* vymyslel aplikaci „NetGuard" na zabezpečení Windows, abych se vyhnul praktické maturitě. S tím jsem se dostal až do státního kola.

A umístění?
Měl jsem dvě aplikace – NetGuard a digitální tablo.
S NetGuard jsem skončil na čtvrtém místě a s digitálním tablem jsme vyhráli statní kolo.

Samozřejmě gratulujeme.
Děkuji.

Kam směřovala Vaše činnost po takto úspěšném projektu?
Dlouhé roky poté jsem sloužil majetným rodinám po světě, kdy jsem chránil jejich majetek v hodnotě zhruba 3 miliardy dolarů.

Říká se, že člověk se pro veřejné vystupování musí narodit. Co Vás vedlo k přednášení?
Něco takového mě napadlo šest nebo sedm let zpátky, když jsem byl na služební cestě v USA. Inspirovala mě k tomu jedna přednáška, kdy přednášející jednoduše vyprávěl o počítačové bezpečnosti a já se v tom prostě našel. Baví mě povídat, je to takové jednoduché a pro mě přirozené.

Co Vás na tom baví?
Ta možnost inspirovat mladou generaci, aby kráčela v online světě bezpečněji. Vy se v tom světě pohybujete nejvíc, a právě ta možnost předávat znalosti dál a inspirovat, je to, co mě na tom baví.

DNEŠNÍ SEXY SELFIE SE MŮŽE SNADNO STÁT ZÍTŘEJŠÍM SKANDÁLEM.

Když už jsme u toho zabezpečení..
Jak by mělo vypadat silné heslo?
Vlastně by mělo obsahovat velké písmeno, číslici a speciální znak. Měla by stačit oblíbená hláška z filmu, kdy mezi každé slovo vložíte tečku nebo podtržítko,
a nakonec třeba své oblíbené číslo. V ten moment vznikne dlouhé a lehce zapamatovatelné heslo.

JAK NA SILNÉ HESLO

01. Vybereme si oblíbenou hlášku
→*„Hlinik se odstěhoval do Humpolce“*
02. Přidáme číslice a speciální znaky
→ *„Hlinik.se.odstehoval.do.Humpolce27“*

Byl jste někdy obětí nějakého podvodu?
Obětí vyloženě ne. Už je to nějaká doba, kdy si mě přidala slečna a vlastně mi vnutila založit si účet na kryptoměnu. Celou dobu jsem věděl, že to je jenom podvod, takže bylo vtipné sledovat, jak to je celé promyšlené.

Na čem takový podvod vlastně stojí?
Oni vlastně z Vás chtějí vylákat peníze
se záminkou, že to převedou
na kryptoměnu. Vy jenom pošlete peníze a už od nich neuslyšíte. Stojí to na vzájemném vztahu, kdy oni vyvíjí tlak, snaží se Vás zmanipulovat, ať už pomocí přátelství nebo nějakého flirtu, a hlavně vám slibuji tajný recept, jak zbohatnout pomoci investic do kryptoměn.

Je tu něco, co byste chtěl vzkázat našim čtenářům?
Dávejte si pozor, co do online světa vypustíte, protože krok zpátky bývá těžký. Žijte dlouho a věčně a hlavně bezpečně.

zdroj: karolsuchanek.com

CHILL ZÓNA

Odbornosti v článcích bylo dost. Co se takhle na chvíli odreagovat a zkusit si vyluštit pár hádanek? Řešení naleznete v dalším čísle.

ČAROVÁNÍ S ČÍSLY

5	3			7				
6			1	9	5			
	9	8					6	
8				6				3
4			8		3			1
7				2				6
	6					2	8	
			4	1	9			5
				8			7	9

zdroj: www.f-puzzles.com

TREFÍŠ DO CÍLE?

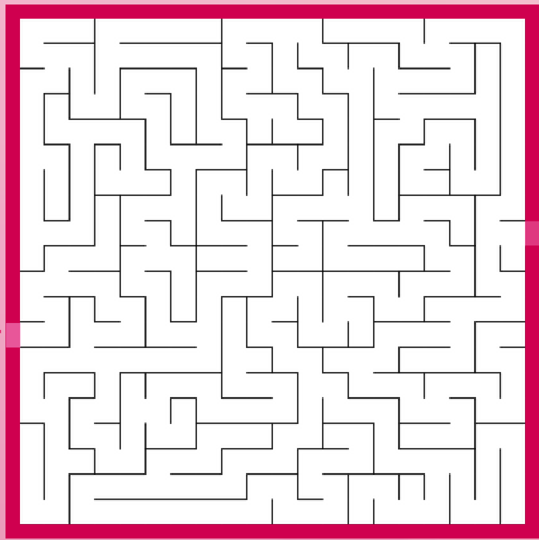

zdroj: www. puzzlemaker.discoveryeducation.com

SLOVA V OSMI SMĚRECH - ODHAL TAJENKU

D	I	G	I	S	V	Ě	T	N	E	G	P
A	S	O	U	K	R	O	M	Í	B	R	H
R	E	N	I	L	N	O	E	Z	P	O	I
K	R	Y	P	T	O	M	Ě	N	A	O	S
W	D	E	E	P	W	E	B	E	H	M	H
E	O	Č	Í	N	A	I	D	A	N	I	I
B	X	L	T	E	R	N	C	A	E	N	N
T	X	U	S	Č	Í	K	H	Á	T	G	G
O	I	P	R	E	I	A	V	D	U	A	O
V	N	Š	U	N	H	D	E	I	K	D	M
Y	G	Ž	G	S	E	T	O	N	E	Z	O
Í	V	T	S	T	Á	R	I	P	D	Á	F

zdroj: www. puzzlemaker.discoveryeducation.com

DARKWEB
DATA
DEEPWEB
DIGISVĚT
DOXXING
FOMO
GROOMING
HACKING
HESLO
KRYPTOMĚNA
ONLINE
PHISHING
PIRÁTSTVÍ
SOUKROMÍ

TAJENKA:
VĚTA O 11 SLOVECH (50 písmen)

_________ __ _________ ____ _______
_____, _ ____ __ __ _____.

zdroj: unsplash.com

JSTE ZÁVISLÍ NA SÍTI?

Jak vnímáme náš čas strávený na internetu? Uvědomujeme si kvalitu našeho zabezpečení? Průzkum obsahuje odpovědi 300 anonymních respondentů.

Kolik Vám je let?

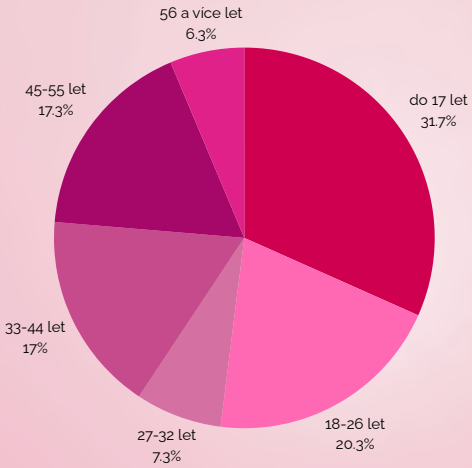

Kolik hodin denně věnujete internetu?

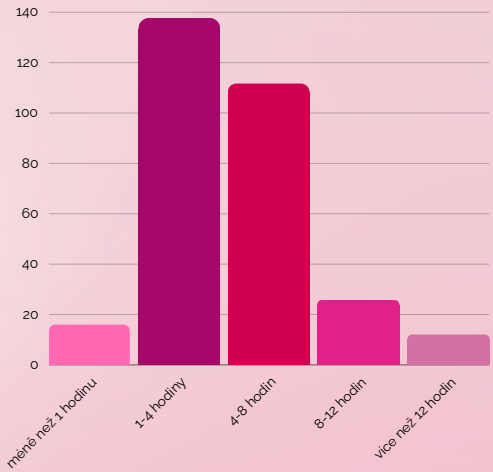

Jakou sociální síť využíváte nejvíc?

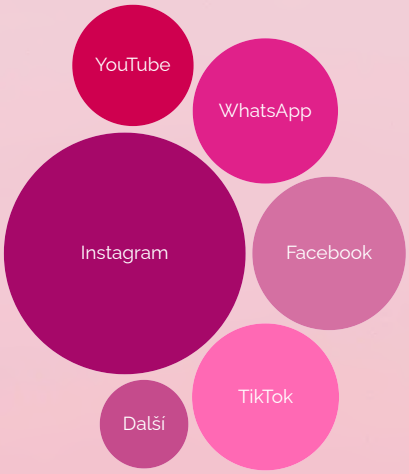

Které z uvedených pojmů znáte?

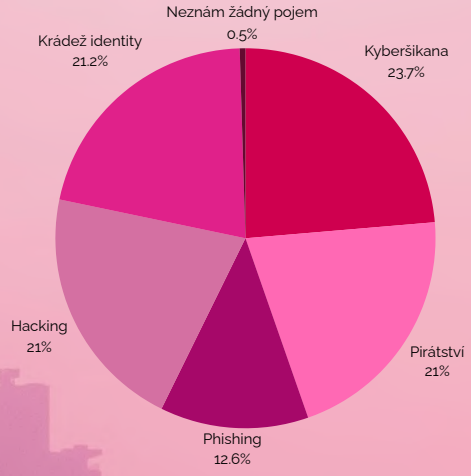

Myslíte si, že sociální sítě ovlivňují Váš život?

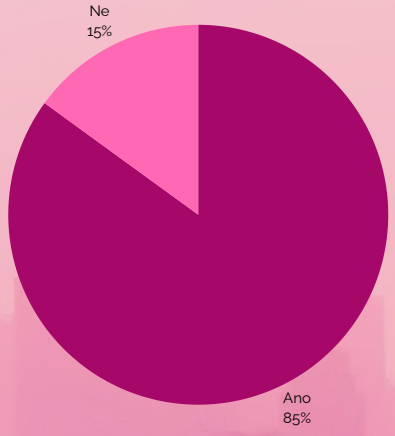

Slyšeli jste někdy o Karolu Suchánkovi?

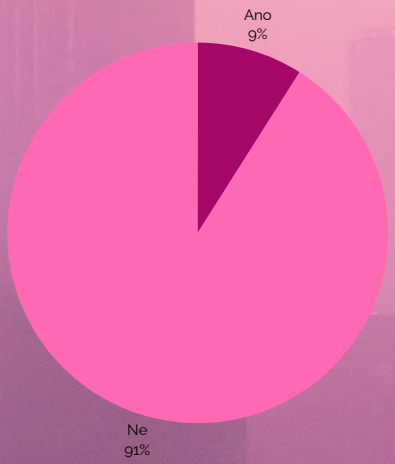

Myslíte si, že máte silná hesla?

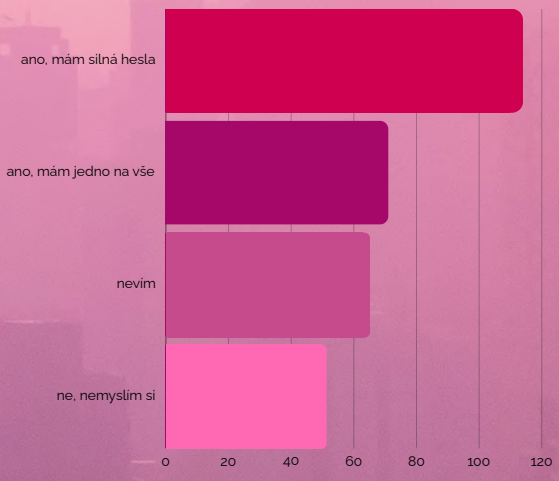

Snažíte se omezit svoji aktivitu?

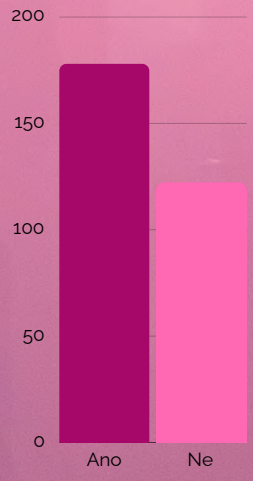

zdroj: unsplash.com
zdroj grafů: canva.com

zdroj: unsplash.com

JARO 2024

MADOLU

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

1. WELLBEING MIMO INTERNET
2. CO JE TO SCAM A JAK SE MU VYHNOUT?
3. JAK NAKUPOVAT BEZPEČNĚ

A MNOHO DALŠÍHO...

JARO 2024

MADOLU

ŠÉFREDAKTOR: Lucie Svitáková
GRAFIK: Magdalena Skálová
EDITOR: Dora Kubíčková
VYDAVATEL: Obchodní akademie, Střední odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Pospíšilova 365, 500 03 Hradec Králové
KOORDINÁTOR: Mgr. Lenka Homoláčová